

**2021–2030 METŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJOS KULTŪROS
IR KŪRYBINGUMO PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS NR. 08-001-04-
06-01 „TVARIŲ PRIELAUDŲ IR PASKATŲ AKTUALIZUOTI KULTŪROS PAVELDO
VERTYBES SUKŪRIMAS“ APRAŠE NURODYTOS INFORMACIJOS PAGRINDIMO
APRAŠAS**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

Plėtros programos pažangos priemonės kodas ir pavadinimas	08-001-04-06-01 „Tvarių prielaidų ir paskatų aktualizuoti kultūros paveldo vertybes sukūrimas“
Nacionalinio pažangos plano uždavinys	4.6 uždavinys. Atgaivinti visuomenei reikšmingą kultūros ir tautinį paveldą ir didinti jo naudojimą visuomenės poreikiams
Plėtros programa	Kultūros ir kūrybingumo plėtros programa ¹
Atsakinga institucija (koordinuojančioji institucija)	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

**II SKYRIUS
SIEKIAMAS POKYTIS**

PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS LAUKIAMAS POKYTIS
<p>I. PRIEMONĖS POREIKIS</p> <p>Priemonės įgyvendinimas sprendžia 2021-2030 Kultūros ir kūrybingumo plėtros programoje įvardintą problemą:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kultūros paveldas kaip unikalūs išteklių nėra efektyviai naudojami kurti pridėtinę vertę šalies ekonomikoje ir stiprinti tautinę tapatybę <p>Šios problemos atsiradimą nulemia įvairios priežastys, kurios yra apibūdinamos žemiau.</p> <p>Kultūros paveldas atsiranda istorijos tėkmėje kaip žmonių ir vietų tarpusavio sąveikos artefaktai ir nuolat kinta. Šie išteklių yra vertingi visuomenei visais aspektais, ypač kultūriniais, aplinkosauginiais, socialiniais ir ekonominiais požiūriais, todėl atsakingas požiūris į jų išsaugojimą, tvarkybą ir tausojantis naudojimas yra strateginis XXI amžiaus pasirinkimas. Kultūros paveldo vertybės yra pagrindinis veiksnys, įgalinantis visuomenę kurti kultūrų dialogą, sustiprinti pagarbą tapatybei ir įvairovei ir priklausymo bendrai vertybinei sistemai jausmą bei atlikti pagrindinį vaidmenį kuriant, teigiant savo tapatybę. Pagrindinė valstybės misija formuojant ir įgyvendinant materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos politiką yra išsaugoti kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis. Materialiam ir nematerialiam kultūros paveldui tenka svarbus vaidmuo kuriant ir didinant socialinį kapitalą, skatinantį piliečius dalyvauti visuomeniniame gyvenime, plėtoti kultūrinę įvairovę ir dialogą, jis daro svarbų ekonominį poveikį, kaip darnaus miestų ir regioninio vystymosi potencialas, kultūrinio turizmo plėtra, prisideda prie tvaraus aplinkos išsaugojimo.</p> <p><i><u>Priežastis 4.6.1.1. Formaliojo ugdymo sistemoje vaikai ir jaunimas nesudominamas kultūros paveldu ir su juo nesupažindinamas</u></i></p>

¹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 781 „Dėl 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos patvirtinimo“ (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a4bc48c021db11eca51399bc661f78e7>)

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo duomenimis didžiuosiuose miestuose gyvenančių jaunų žmonių, kurių išsilavinimas nėra aukštas ir kurie dažniau dirba fizinį darbą arba darbo neturi, kultūra nepasiekia, nesudomina, o kaip pagrindinę priežastį, kodėl kultūra nesidomi, jie nurodo: „man neįdomu, turiu kitokių interesų“. Beveik trečdalis šio segmento atstovų yra užaugę nepalankiame kultūriname kontekste, o išsilavinimo trūkumas neleidžia jiems pamėgti kultūrinių veiklų. Kultūros paveldo srities produktais šio segmento atstovai domisi mažiausiai iš visų minėtame tyrime identifikuotų segmentų. Kultūros paveldo temas įtraukus į vidurinės mokyklos programas mokiniai su juo susipažintų anksčiau, esant didesnėms galimybėms sudominti ir dar nesusiformavus tvirtiems laisvalaikio leidimo įpročiams. Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijoje švietimo, mokslo, specialistų ruošimo programų plėtra identifikuota kaip būdas spręsti sisteminės materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos problemas.

Priežastis 4.6.1.2. Kultūros paveldo apsaugos specialistų bei tyrėjų profesija bei profesinė veikla jaunimui menkai suprantama ir pažįstama, todėl nėra patraukli profesinė galimybė

Kultūros paveldo apsaugos specialistų, tyrėjų profesija ir profesinė veikla nėra valstybės prioritetas, nėra tinkamai finansuojamos mokymo programos, naujų technologijų diegimas, specialistų ir tyrėjų kvalifikacijos kėlimas, todėl profesijas besirenkančiam jaunimui ši veikla menkai suprantama ir nesvarstoma kaip profesinė galimybė. Kultūros paveldo Lietuvos aukštosios mokyklos šiuo metu rengia tik etnologijos krypties doktorantus, o bakalauro ir magistro studijos nėra organizuojamos.

Pagal Restauratorių sąjungos pateiktą 2020 m. informaciją šiuo metu yra juntamas eksperto, aukščiausią ir I kvalifikacinę kategoriją turinčių specialistų lipdybos, natūralaus ir dirbtinio akmens skulptūros restauravimo darbams trūkumas (iš viso jų yra 5), o žemesnę kategoriją turinčių yra tik 10. Dėl šios priežasties rinkos kaina yra iškreipta, o prireikus specialistus prisikviesti sunku. Taip pat muziejai ilgai laukia eilėse, kol norimos restauruoti vertybės patenka pas restauratorius, nes pats restauravimo procesas yra ilgai trunkantis, o restauruotinių objektų daug (net 8 proc. vertybių muziejuose yra blogos arba labai blogos būklės). Panaši situacija yra ir mūro tyrėjų, polichromijos restauratorių gretose.

Kultūros paveldo apsaugos specialistų ir tyrėjų rengimo studijų programos siūlomos VU, VDA ir kitų aukštųjų mokyklų vis rečiau pasirenkamos, nes nėra laiku išsamiai ir įdomiai pristatomos būsimiems studentams (išskyrus abiturientams organizuojamų „atvirų durų“ renginių metu), programų turinys sunkiai gali konkuruoti su užsienio šalių siūlomu (tiek gilių tradicijų, tiek šiuolaikinių technologijų ir sprendimų panaudojimo prasme) programų turiniu bei jų vykdymo techninėmis priemonėmis, pati profesinė veikla per mažai pristatoma ir matoma, atrodo siaura, neperspektyvi. Dėl aukščiau išvardintų priežasčių trūksta kultūros paveldo apsaugos specialistų, ypač tyrėjų, krenta kultūros paveldo apsaugos specialistų, tyrėjų kvalifikacija, nėra tobulinami jų įgūdžiai. Reikalinga tikslinė komunikacija bei organizuotas kultūros paveldo specialistų kvalifikacijos kėlimas, tam kad kvalifikuotų specialistų pasiūla atliėtų rinkos poreikius.

Priežastis 4.6.1.3. Nėra skleidžiamos pozityvios žinios apie kultūros paveldo ekonominę vertę ir praktinius panaudojimo pavyzdžius

Pozityvios, pasididžiavimą savo šalimi keliančios informacijos ir sklaidos apie pasaulio paveldo, kultūros paveldo objektų ir vietovių tvarkybą galimybės nėra visapusiškai išnaudojamos. Pagrindinis informacijos šaltinis vis dar yra televizija. Tyrimo duomenimis 2020 m. santykinai dažniau gyventojai žiūri arba klausosi programų apie kultūros paminklus, istorines ar meno vietas, pastatus, kultūros paveldo objektus arba vietas. Apie pusę jas žiūrinčių tai daro 1–3 kartus per metus, dar tiek pat – 4 kartus ar dažniau. Pensinio amžiaus gyventojai bei susiję su kultūros sritimi šia veikla užsiima dažniau, nei gyventojai apskritai.

Reikalingi kiekvienai tikslinei grupei pasiekti pritaikyti unikalūs komunikacijos būdai ir priemonės (televizija, radijas, socialiniai tinklai ir kt.). Pozityvios ir įtraukiančios žinios apie kultūros paveldo išteklius, pasaulio paveldo, kultūros paveldo objektų ir vietovių tvarkybą, tvarų

naudojimą ir aktualizavimą turi būti skleidžiamos nuosekliai, atsižvelgiant į konkrečios tikslinės grupės pasirengimą tokią informaciją priimti bei atskleidžiant kultūros paveldo lauko prieinamumą, galimybes įsitraukti per sėkmingus pavyzdžius. Komunikuojant apie šalies kultūros paveldą kultūros paveldo išteklius svarbu pristatyti jo išskirtinumą ir parodyti paraleles Europos ir pasaulio istorijos kontekste (statybos išmoningumą, tam tikro stiliaus ar technikos grynumą, netikėtus folkloro raiškos panašumus). Tam gali pasitarnauti platesnė informacijos sklaida apie įvairius apdovanojimus už geriausią restauravimą, įveiklinimą gavusius objektus Lietuvoje (Europa Nostra prizas, Europos kultūros paveldo ženklas), kvietimas visuomenei tokiuose objektuose lankytis, taip pat kitų Europos kultūros paveldą pažyminčių renginių ir programų populiarinimas visuomenėje. Pozityvios informacijos sklaidą užtikrinti padėtų profesionalaus turinio projektai didžiuosiuose naujienų portaluose – pristatant išsamių ir įtraukių reportažų kultūros paveldo temomis serijas, taip pat aktyvi komunikacija apie paveldo statinių sutvarkymo sėkmės istorijas susijusias su pasaulio paveldo, kultūros paveldo objektų ir vietovių tvarkyba, tvarų naudojimą ir įveiklinimą, tradicinių amatų ir etnografinio paveldo puoselėjimu paremtus verslus.

Priežastis 4.6.1.4. Daliai Lietuvai reikšmingo kilnojamojo kultūros paveldo tebesant užsienyje visuomenei nesudarytos galimybės su juo susipažinti

Rašytinis, fotografijų ar kitos rūšies dokumentinis paveldas yra labai trapus, todėl nesaugomas ir neprižiūrimas gali sunykti, tuomet žmonija prarastų galimybę iš kartos į kartą perduoti papirusuose, pergamentuose, rankraščiuose, dainų tekstuose, natose, fotografijose, vaizdo ir garso bei kitos rūšies dokumentuose esančią informaciją. UNESCO nuo 1992 m. vykdo programą „Pasaulio atmintis“, kuria siekiama išryškinti dokumentinio paveldo, kaip neįkainojamo istorijos ir pasaulio civilizacijos raidos liudytojo, žinių apie kultūrų ir tautų įvairovę šaltinio ir kolektyvinės atminties archyvo, svarbą. Šios programos atsiradimą inicijavo Lietuva.

Didžiausi Lietuvos dokumentinio paveldo pradimai yra susiję su dokumentų išvežimu į kitas valstybes. Lietuvos valstybės archyvai vykdo tokių dokumentų identifikavimą, paiešką. Tačiau archyvai susiduria su prieigos prie dokumentų ribojimais konkrečiose valstybėse ir nuoseklaus valstybinio finansavimo stoka, tai neleidžia tokios veiklos vykdyti sistemingai. Lietuvai reikšmingą dokumentinio paveldo dalį saugo ir užsienio lietuviai. Ženkli archyvų veiklos dalis yra susijusi su užsienio lietuvių bendruomenių archyvų išsaugojimo ir dokumentų tvarkymo klausimais. Kaip pažymi ir Lietuvos diasporos atstovai, šios veiklos apimtys turėtų būti didesnės, taip pat yra poreikis, pirmiausia – istorikų, intensyvinti šių dokumentų skaitmeninimą ir integravimą į viešai prieinamą informacinę erdvę. Diasporos archyvų tvarkymo, dokumentų tolesnio saugojimo aspektai (skaitmeninių kopijų pavidalu ar pan.) reikalauja ir atminties institucijų veiklų koordinavimo. Lietuvos teisės aktuose nėra išplėtotą teisinę sistemą, susijusią su pavogtais arba neteisėtai išvežtais kultūros objektais. Nėra apibrėžtos kultūros paveldo savininko atsakomybės pavogus ar išvežus neteisėtai į užsienį kultūros paveldo objektą. Parengus Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą bus užtikrintas atsakomybių pasiskirstymas tarp institucijų ir kilnojamųjų kultūros vertybių importo ir eksporto procesas taps sklandus.

Sudarius ir pavišinus dingusių Lietuvos kilnojamųjų kultūros paveldo vertybių sąrašą, Kultūros vertybių registre (toliau-KVR) bus prieinama susisteminta informacija apie dingusias vertybes bei sudarytos galimybės visuomenei jas pažinti, taip pat bus sudarytos prielaidos planuoti dingusių vertybių susigrąžinimo veiksmus ir įvertinti galimybes.

Priežastis 4.6.2.1.1. Neefektyvus kultūros paveldo objektų vertinimas

Tiek kultūros paveldo departamentas (toliau-KPD), tiek savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos priima sprendimus dėl vietinės reikšmės objektų vertingųjų savybių nustatymo, skelbimo saugomais, nes abi šios institucijos įstatymiškai tai gali atlikti ir nustatyti skirtingas apsaugos zonas, savybes ir pan. Tačiau praktika rodo, kad procesas nenuoseklus ir neefektyvus. Nors KPD pagal pavyzdinius vertinimo tarybų nuostatus persiunčia vietinio reikšmingumo apskaitos dokumentų projektus savivaldybėms, tačiau šios dažnai atsisako vertinti, motyvuojant tuo, kad pavyzdiniai nuostatai savivaldybėms yra rekomendacinio pobūdžio. Nors

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatos įtvirtina vietinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektų atžvilgiu atribojimo kriterijus tarp KPD vertinimo tarybų ir savivaldybių vertinimo tarybų, šių nuostatų įgyvendinimą apsunkina tai, kad valstybės deleguota savivaldybėms funkcija nėra užtikrinta finansiškai. Tai sukuria prielaidas savivaldybių vertinimo taryboms prioritetą skirti pagal turimą finansavimą, o ne atsižvelgiant į kultūros paveldo objekto reikšmingumo lygmenį. Nėra skiriama pakankamai lėšų dokumentų parengimui, sunku rasti reikalingų sričių vertinimo specialistų. Šiuo metu veikia tik 7 vertinimo tarybos savivaldybėse. Tokia situacija kelia rizikas, kad tinkama kultūros paveldo apsauga nėra užtikrinta.

Priežastis 4.6.2.1.2. Trūksta tyrimų ir metodinės pagalbos savininkams

Trūksta aktualių tyrimų paveldo apsaugos, visuomenei žinomų galimybių (būdų) jį saugoti ir paveldo tvarkymo finansavimo mechanizmų klausimais. Nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad siekiant nustatyti kultūros vertybių vertingąsias savybes turi būti atliekami tyrimai, tačiau pastebima, kad dažnu atveju tyrimai nėra atliekami ir remiamasi tik fotofiksacija. Atlikti tyrimai nėra registruojami, todėl investuotojas apie juos neturi žinių. Šiuo metu Lietuvoje naudojami vertinimo aktai yra sudėtingai skaitomi ir suprantami, trūksta tyrimais grįstų argumentų, todėl vertėtų aktyviau perimti gerąsias praktikas iš kitų šalių. Taip pat yra būtina iširti gyventojų nuomonę apie turimą informaciją savarankiško paveldo tvarkymo galimybes ir esamas finansines paskatas; gebėjimus atpažinti kultūros paveldą ir suvokti jo vertę. Atlikus srityje veikiančių subjektų nuomonės tyrimą būtų papildytas įrodymais grįstas sprendinių problemų paveldosaugos srityje sąrašas, identifikuotos jų sprendimo galimybės, atnaujintos priemonės.

Nekilnojamojo kultūros paveldo naudotojams skirti metodinės pagalbos resursai retai atnaujinami, nėra informatyvūs, retai suteikia naudingų žinių. Naudotojai nežino, ką galėtų tvarkyti patys (be projekto ar papildomo leidimo), kaip ir kokius statinio priežiūros darbus galėtų atlikti. Trūksta kokybiškų metodinių leidinių paveldo naudotojams (ilustracinė medžiaga su paprastais aprašymais, padedančiais atskirti pavojingus ir nepavojingus statinio apdailos ir konstrukcijų dėvėjimosi ar irimo požymius), mokymų apie elementarių statinio priežiūros darbų technologijas (langų ir durų remontas, tinko ir mūro valymas nepažeidžiant), nusakant, kuriems ir kokių statinio dalių remonto darbams reikalingi profesionalai. Taip pat svarbi gerosios praktikos sklaida bei mokymai, taikomųjų tyrimų, konservavimo, restauravimo, remonto ir avarijos grėsmės šalinimo temomis.

Priežastis 4.6.2.1.3. Nevyksta visų suinteresuotų pusių dialogas

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojų pagrindinis tikslas – pelningas objektų aktualizavimas, todėl paveldo objektų savininkai planuojant tvarkybą ir veiklas dažnai į šiuos procesus vengia įtraukti vietos bendruomenes (jas mato kaip pernelyg smalsias ar net pavojingas ir, siekdami išvengti konfliktų, galinčių sustabdyti ar atidėti planus, visuose tvarkybos ir aktualizavimo etapuose stengiasi veikti be viešumo). Tačiau dialogas gali duoti pridėtinę vertę tiek idėjų prasme, tiek kuriant paslaugas ir pasitelkiant vietos išteklius. Sėkmingo Lietuvos dvarų aktualizavimo pavyzdžiai (Abromiškių dvaras, Palangos vilos, Liubavo dvaras) parodo, kad bendruomenė prisideda prie objekto ir jo aplinkos priežiūros bei apsaugos, tuo pačiu gaudama nematerialią naudą – buvimo visuomenei svarbios srities dalimi jausmą.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos institucijos vis dar veikia vadovaudamosi kontrolės ir griežtos priežiūros principais, bet neužtikrina kokybiško konsultavimo ir plačiai prieinamos praktinių sprendimų metodinės pagalbos. Užmegztas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojų ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų dialogas sudarytų sąlygas savalaikiai ir tinkamai objektų priežiūrai, taip mažindamas ir objekto tvarkymui reikalingų lėšų poreikį. Taip pat turi būti užtikrinta galimybė gauti reikiamą ekspertinę pagalbą iš atsakingų specialistų savivaldybėse.

Priežastis 4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą

Kultūros paveldas vis dar nėra visuotinai suvokiamas kaip bendras turtas ir saugotinas išteklius, todėl jo apsauga užtikrinama tik iš dalies – pagal esamą teisinį reguliavimą ir pasiskirsčius atsakomybes tarp institucijų. Efektyvaus visuomenei reikšmingo kultūros ir tautinio paveldo aktualizavimo, derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones puoselėjant nematerialiąsias kultūros vertybes, istorijų yra nedaug. Esama paskatų sistema šiuo metu yra fragmentiška ir iš esmės orientuota į reikšminga dalimi galinčius prisidėti valdytojus ir investuotojus, kurie imasi aktualizuoti kultūros paveldo objektus ir užtikrina jų prieinamumą visuomenei, tačiau negali pasinaudoti sukurtomis paramos priemonėmis.

KVR 2021 m. pradžioje Lietuvoje buvo įregistruoti 25 728 nekilnojamieji kultūros paveldo objektai (įskaičiuojant ir kompleksų dalis). Iš visų įregistruotų 8 210 objektų yra valstybės saugomi, 2 299 objektai yra paskelbti kultūros paminklais, iš jų 40 objektų įtraukti į Valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašą. Valstybės skiriamas finansavimas nėra pakankamas, kad būtų laiku sutvarkytos visos valstybės saugomos kultūros vertybės. Su šiuo metu materialaus kultūros paveldo išsaugojimui skiriamomis valstybės biudžeto lėšomis valstybės saugomų nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkybos procesas užtruks keletą dešimtmečių ir dalis vertybių per šį laikotarpį tiesiog sunyks.

Kultūros paveldo objektų tvarkybos poreikiai yra kasmet kelis kartus didesni, negu valstybės finansinės galimybės, todėl labai svarbu ieškoti alternatyvių finansavimo galimybių, pritraukti privačias investicijas į paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo procesus. Kultūros ministerijos strateginio veiklos plano duomenimis, finansavimas kultūros paveldo išsaugojimui po 2008 m. krizės iš esmės nesikeičia iki šiol. Įvertinus pastarųjų metų Paveldotvarkos programos finansavimo duomenis, lėšų poreikis skirti finansavimą iš paveldotvarkos programoms pagal pateiktas paraiškas vidutiniškai būna 3–5 kartus didesnis, nei finansavimo valstybės biudžeto lėšomis galimybės.

Paveldotvarkos programos atranka vykdoma atsižvelgiant į galimybę naudotojui pačiam prisidėti privačiomis lėšomis, todėl didžiosios dalies paveldo valdytojų (ypač daugiabučių namų gyventojų iš socialiai pažeidžiamų sluoksnių) galimybės patekti tarp remiamų objektų yra labai mažos, o pastatai netvarkomi (jei ir tvarkomi, tai netinkamai, dažnai savarankiškai ir pigiausiomis priemonėmis), butų savininkai neišgali jais pasirūpinti, bendrijoms lėšas sukaupti sunku. Socialiai atsakingos paveldotvarkos programos sukūrimas (būsto renovacijos programos principais, kai valstybė subsidijuoja banko palūkanas ir finansuoja arba kompensuoja tam tikrą procentinę dalį tvarkybos darbų) leistų išsaugoti kultūros paveldo objektus ir paskatintų daugiabučių gyvenamųjų namų gyventojus investuoti privačias lėšas į jų tvarkybą. Būtų plėtojamos paskatos privačių kultūros paveldo objektų savininkams rinktis tvarius ir paveldą tausojančius sprendimus.

Minėtame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimo tyrime pažymėta, kad siekiant spręsti nekilnojamojo paveldo objektų tvarkybai reikalingų lėšų akumuliacijos problemą, rekomenduojama taikyti finansines paskatas objektų savininkams (valdytojams): lengvatines paskolas, dalinį tvarkybos darbų finansavimą iš valstybės biudžeto, dalinį tvarkybos darbų išlaidų kompensavimą iš valstybės biudžeto, vertingųjų savybių nustatymo išlaidų kompensavimą, šiems objektams skirti prioritetą paskirstant valstybės biudžeto ir (ar) ES struktūrinės paramos fondų lėšomis įgyvendinamų programų finansavimą, o taip pat nekilnojamojo turto ir žemės mokesčio lengvatas. Siūlomos finansinės paskatos paveldo objektų savininkams (valdytojams) padėtų sukaupti objekto tvarkybai reikalingus finansinius išteklius, sumažintų tvarkybos darbų finansinę naštą ir, tikėtina, leistų pagreitinti tvarkybos procesus (ESTEP tyrimas²).

2014–2020 m. ES investicijų lėšomis buvo įgyvendinama priemonė – Kultūros paveldo fondas (toliau – KPF), kurio strateginis tikslas – skatinti investicijas į kultūros paveldo objektus, siekiant pritaikyti juos visuomenės poreikiams, išsaugoti bei atskleisti vertingąsias paveldo objektų savybes, pritaikyti juos įvairioms reikmėms, padidinti Lietuvos gyventojų susidomėjimą kultūros paveldu, taip pat pagerinti Lietuvos kaip patrauklios turizmui šalies įvaizdį Lietuvos ir užsienio šalių rinkose. Pagal šią priemonę bankas suteikia paskolą, kuri turi būti gražinama per 15 metų. Tačiau, kaip rodo nacionalinės plėtros įstaigos VIPA metinė ataskaita, su finansiniu tarpininku

² <https://www.kulturostyrimai.lt/metai/2015/nekilnojamojo-kulturos-paveldo-apsaugos-paskatu-sistemos-vertinimas/>

buvo pasirašytos tik penkios sutartys. Šios priemonės įgyvendinimo patirtis parodė, kad kultūros paveldo objektų valdytojai neturi pakankamų prašomų finansinio tarpininko paskolos grąžinimo užtikrinimo priemonių. Bankas, vertindamas paveldo objektų valdytojų finansines galimybes grąžinti paskolą, objektus vertina kaip verslo paskolas, o įkeičiamų objektų rinkos vertė nepadengia prašomų užtikrinimo priemonių lygio. Dėl šios priežasties neretai prašomi kultūros paveldo objektų valdytojų asmeniniai laidavimai.

Priežastis 4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus

Viena iš konkrečiai pamatuojamų kultūros sukurtų ekonominių verčių yra susijusi su kultūrinio turizmo vystymu ir paslaugomis. Kultūros turinys, kultūros paveldo vertingosios savybės sudaro didžiąją ir esminę kiekvieno pasakojimo apie lankytinus objektus dalį ir yra viena pagrindinių priežasčių keliauti. Dėl šios priežasties kultūros paveldo išteklių turinys generuoja didžiąją dalį turizmo srauto į Lietuvą ir skatina vidaus turizmą, o taip pat palaiko nuo turizmo srautų priklausomas apgyvendinimo, maitinimo ir kitas paslaugas, skatina tvarią regionų plėtrą, kur vietinės rinkos paklausa būtų per menka verslo plėtrai. Taigi, aktualizavus kultūros paveldo objektus skatintina ieškoti būdų, kaip juos panaudoti ne tik kultūros, bet ir kitų viešųjų paslaugų teikimui, nekuriant naujos infrastruktūros, ypatingą dėmesį skiriant kultūros paveldo objektų panaudojimui su turizmu susijusių paslaugų teikimui regionuose.

Nekilnojamo kultūros paveldo objektų tvarkyboje reikalingas kompleksinis požiūris derinant investicijas su aplinkos apsaugos bei turizmo srityje įgyvendinamomis priemonėmis, visų pirma rinkodaros srityje. Kai kurių aktualizuotų ir visuomenei atvirų kultūros paveldo objektų žinomumas ir lankymas nėra pakankamas dėl per menkos arba nepatrauklios komunikacijos įvairiais būdais, informacijos užsienio kalba trūkumo. Kultūros paveldo objektuose teikiamos paslaugos turėtų būti labiau populiarinamos visų rūšių turizmo kontekste. Vietos tradicijos gali būti įprasminotos patraukliais kultūrinio turizmo produktais, leidžiančiais regionų gyventojams kurti ir plėtoti susijusius verslus. Nematerialųjį paveldą puoselėjančioms ir pristatančioms vietos bendruomenėms regionuose sunku užmegzti dialogą su siekiama pritraukti visuomene, trūksta rinkodaros žinių, sukuriant patrauklų pasakojimą apie vietos išteklius bei jį skleidžiant įvairiais kanalais. Pagalba bendruomenėms pasitelkiant profesionaliąją komunikaciją ir rinkodaros įgūdžių stiprinimas yra svarbios nematerialiojo paveldo išsaugojimo priemonės.

Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcijoje (toliau – Koncepcija) pažymima, kad kultūros kelių projektus Lietuvoje inicijuoja valstybės, savivaldybių ir viešosios kultūros įstaigos, įvairios asociacijos, savivaldybės, tačiau dauguma iniciatyvų stokoja tvarumo. Tik keletas projektų yra tęstiniai, nuolat palaikomi ir vystomi. Kultūros keliai kaip kultūrinio turizmo vystymo priemonė yra svarbus stimulus ir galimybė išsaugoti ir ateities kartoms perduoti etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu svarbius kultūros paveldo objektus. Koncepcijoje pažymima, kad Lietuvos kultūros taryba 2015–2018 m. periodu yra skyrusi finansavimą šešiams projektams, kurių tikslas formuoti teminius kultūros kelius Lietuvoje. Tačiau remiamos iniciatyvos yra skirtingo pobūdžio (tyrimai, meno projektai, renginių ciklai, objektų restauravimas ir pan.), jos nelygiavertės nei geografinė apimtimi, nei tematika. Nors Koncepcija patvirtinta tuomečių kultūros ir ekonomikos ir inovacijų ministrų parašais, 2019 metais esmingesnio proveržio administravimo ir reglamentavimo prasme siekiant įgalinti tvarią kultūros kelių plėtrą Lietuvoje neįvyko. Pandemija taip pat pristabdė kultūros kelių projektų įgyvendinimą.

Priežastis 4.6.3.1. Nevykdoma nuolatinė sisteminė kultūros paveldo išteklių būklės, apsaugos ir prevencijos priemonių efektyvumo bei panaudojimo stebėseną

Kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų ir vietovių būklės stebėseną įgyvendinama nepakankamai rezultatyviai, kadangi teisės aktai nustato pareigą visų kultūros paveldo objektų būklę vertinti bent vieną kartą per penkerius metus. Pasitaiko atvejų, kad kai kurių objektų būklė nėra patikrinama. Kadangi KPD funkcijos sutelktos į projektų tikrinimą prieš

pradedant tvarkybos darbus, departamentui trūksta resursų efektyviai visų objektų stebėsenai užtikrinti ir skirti deramą dėmesį atliktų tvarkybos darbų kontrolei.

Nevykdoma reguliari nematerialaus kultūros paveldo sąvado vertybių gyvybingumo procesų stebėseną, renkant duomenis apie vertybių socialinių ir kultūrinių funkcijų raidą, bendruomenių įtraukties į išsaugojimo procesus, veiksmų, lemiančių vertybių kaitą, bei grėsmių studijas. Dėl neįtvirtintos stebėsenos tvarkos ir specialistų trūkumo priežiūros institucijų galimybės užtikrinti nematerialiojo paveldo stebėseną efektyviu būdu yra sumenkę. Reikalingas bendros tvarkos nustatymas nuosekliam informacijos atnaujinimui, duomenų analizei ir pokyčių bei grėsmių prognozavimui užtikrinti.

Tvarkybos darbus inicijuojantys investuotojai ir paveldosaugos ekspertai, kurie yra susipažinę su administruojančių nekilnojamojo kultūros paveldą institucijų stebėsenos metu surenkama informacija, apibūdina ją kaip nepakankamai išsamią ir savalaikę. 2009 m. įsigaliojus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui neliko institucijos, kuri būtų atsakinga už nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimo priežiūrą ir stebėseną, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp skirtingų apsaugą užtikrinančių institucijų, ar jos veikia pagal numatytas strategijas ir gaires, bei teiktų konstruktyvius siūlymus geresnei institucijų veiklai suderinti ir matytų bendrąjį paveldosaugos sistemos poveiklį. Todėl su stebėseną susijusios problemos valstybės valdžios institucijoms, formuojančioms materialaus kultūros paveldo politiką, neleidžia tinkamai prognozuoti efektyvios valstybės politikos kultūros paveldo srityje.

Lietuva nuo 1991 m. yra UNESCO narė, 1992 m. prisijungusi prie Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos. Ratifikuodama šią konvenciją Lietuva įsipareigojo siekti bendro tikslo – nustatyti, apsaugoti, išsaugoti, pristatyti ir perduoti ateities kartoms išskirtinės visuotinės vertės kultūros ir gamtos paveldą. Lietuvos visuomenė turi būti skatinama pažinti mūsų šalies kultūros paveldą, jo išteklius kaip bendro Europos kultūrinio palikimo, istorijos ir tradicijos dalį bei įvertinti jo unikalumą, glūdintį materialiajame ir nematerialiajame pavelde, etninėje kultūroje. 2004 m. Lietuva ratifikavo Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją, įsipareigodama skatinti bendruomenės saugoti nematerialų kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms.

Priežastis 4.6.3.2. Kultūros paveldo apskaitos ir žmogiškųjų resursų trūkumai kenkia investicinei aplinkai

Kaip aukščiau minėta, potencialiam investuotojui nėra sudarytos pakankamos sąlygos KVR rasti reikalingą informaciją apie kultūros paveldo objektus. KVR sutvarkymas, t. y. reikalingos informacijos surinkimas ir užpildymas, susiejimas su kitais registrais bei funkcionalumo išplėtimas yra pirmaeilės svarbos uždavinys. Tik sutvarkius KVR taip, kad duomenis apie paveldą galima būtų naudoti atsakymams dėl valdymo sprendimų, galima būtų tiksliai žinoti, kokiems savininkams ir kokiems objektams paskatos kuriamos. Iki šiol nebuvo įgyvendinama ir materialaus kultūros paveldo inventorizacija, tas sukeldavo neigiamus padarinius: nekilnojamosios kultūros vertybės KVR registruojamos neatlikus atrankos. Dažnai pasitaiko, kad kultūros paveldo objektai registruojami KVR, šių objektų teritorijose suplanavus ar netgi pradėjus vykdyti statybos darbus, o tai sąlygoja finansinius investuotojų ir valstybės nuostolius, kurie kenkia investicinei aplinkai Lietuvoje. Pasitaiko atvejų, kai kultūros paveldo objektai rekonstruojami netinkamai arba net nugriaunami (Kaune Perkūno al. 11, Vilniuje kelių policijos pastatas).

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad prieš kultūros paveldo objekto tvarkybos projektavimą ar tvarkybos metu privaloma atlikti taikomuosius mokslinius tyrimus. Tačiau perkant kultūros paveldo objektų tvarkybos darbus viešųjų pirkimų sąlygose nuvertinami tyrimai, nors jie yra esminė projekto pagrindimo dalis. Viešuosiuose pirkimuose pirmenybė teikiama mažiausiai kainai, kuri orientuojama į paprastų statybos ar remonto darbų lygmenį. Paveldo objektų tvarkyba iš esmės prilyginama naujos statybos objektams, o konkursą laimi abejotinos kokybės ir nepakankamos profesinės kvalifikacijos projektai, tik formaliai atitinkantys reikalavimus. Viso to pasekmė – dažnu atveju nekokybiškai atlikti paveldotvarkos darbai. Be KPD ir savivaldybės paveldosaugos padalinio šiuos tyrimus gali

užsakyti ir kultūros paveldo objekto valdytojai – tokiu atveju valdytojai neretai gali daryti įtaką tyrėjams, teikiantiems išvadas, kurios ne visada atitinka valdytojų lūkesčius. Bet kuriuo atveju tyrimų projekto rengėjas atsako už parengtų projektų kokybę ir atitikimą teisės aktams, rizikuodamas savo kvalifikacijos atestatu. Kompensuojami valstybės nustatyta tvarka atlikti tyrimai turėtų būti viešai publikuojami / viešinami visuomenei. Tais atvejais, kai tyrimai nėra kompensuojami, atlikti tyrimai turėtų būti registruojami, tai padėtų ateityje jų nedubliuoti ir jų pagrindu atlikti mokslinius tyrimus bei apibendrinimus.

Priežastis 4.6.3.3. Kultūros paveldo apsaugos reguliavimas nėra efektyviai suderintas su teritorijų planavimo, urbanistikos, architektūros, aplinkosaugos ir energetikos, švietimo ir žemės ūkio politika

Egzistuoja teisinio reglamentavimo spragos, kurios trukdo formuoti kultūros paveldo kaip unikalaus ištekliaus suvokimą visuomenėje. Nėra aiškiai reglamentuota ir visuomenės įtrauktis į sprendimų priėmimo procesą nematerialaus kultūros paveldo apsaugos srityje, nėra nustatyta, kaip skatinti kultūros paveldo objektų apsaugą, naudojimą, įveiklinimą, jį integruojant į darnaus vystymosi procesus.

Sukurta materialaus kultūros paveldo ir jo apsaugos sistemos teisinį reguliavimą silpnina ir efektyviam jo įgyvendinimui trukdo kultūros paveldo apsaugą reguliuojančių teisės normų nesuderinamumas. Pagrindiniai suderinamumo trūkumai nustatyti tarp Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo bei Lietuvos Respublikos žemės įstatymų. Laikantis tarpusavyje nesuderintų, kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų, dažnai kyla konfliktas tarp kontroliuojančių institucijų, o taip pat ir kultūros paveldo tvarkybą inicijuojančių ir įgyvendinančių subjektų. Pastebimas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatų perkėlimo į kitus įstatymus trūkumas, pavyzdžiui, šiame įstatyme savivaldybių paveldosaugos padaliniai ir jiems priskirtos funkcijos nurodomos, tačiau kituose įstatymuose (atitinkamose vietose) pasigendama suderinamumo, todėl sukuriama terpė interpretacijoms.

II. TIKSLINĖS GRUPĖS

Priemonės tikslinei grupei priklauso šios asmenų grupės:

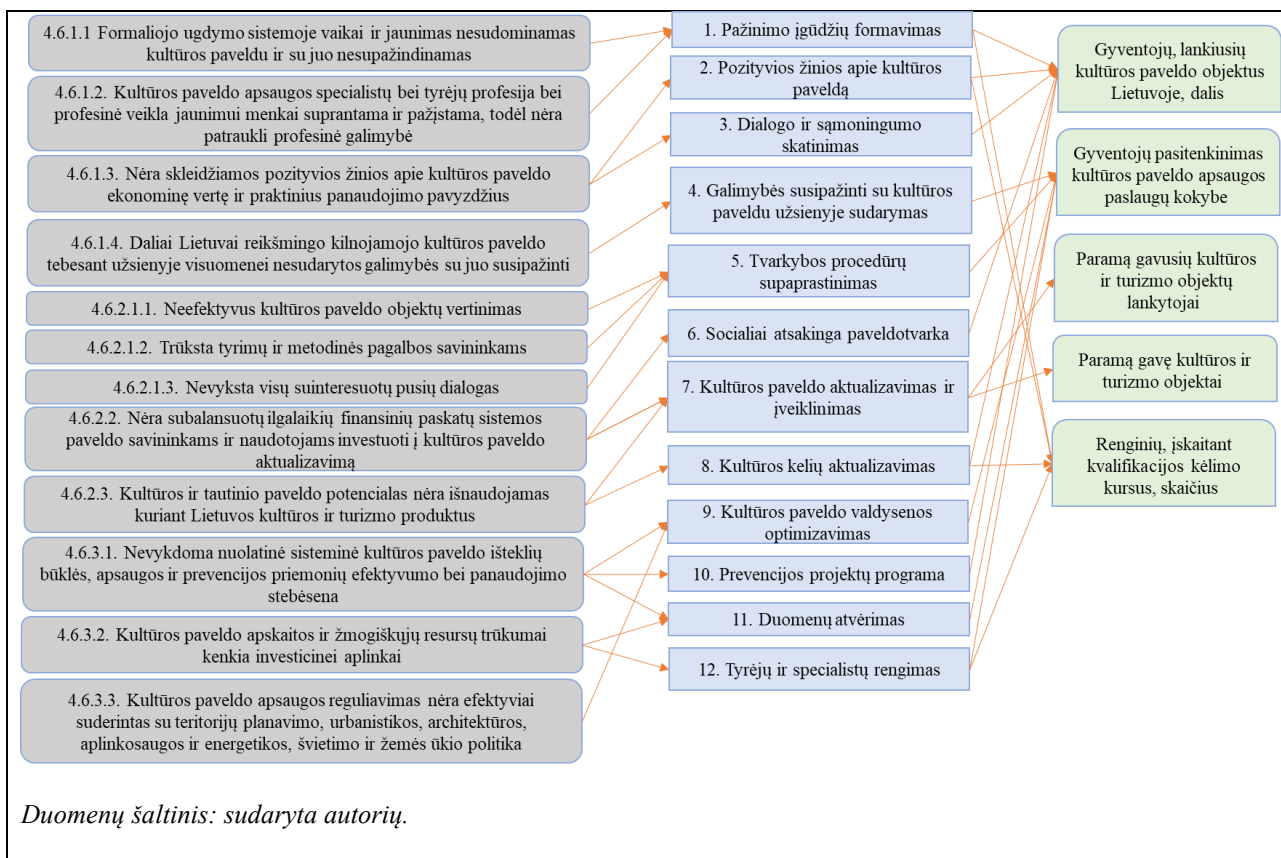
- a) pedagoginiai darbuotojai – 34 681 asmenys 2020-2021 m.;
- b) aktyvios bendruomenės (nematerialiojo kultūros paveldo sąvadą įtrauktų vertybių puoselėjimu užsiima 45 aktyvios bendruomenės 2021 m.);
- c) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai;
- d) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojai;
- e) viešieji ir privatūs juridiniai asmenys – kultūros paveldo objektų savininkai ir / arba valdytojai;
- f) kultūros paveldo objektų lankytojai;
- g) kultūros paveldo tyrėjai, kiti Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo apsaugos specialistai;
- h) Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2.795.680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis).

III. LAUKIAMO POKYČIO DETALIZAVIMAS

Įgyvendinus priemonę, numatoma, kad gyventojų, lankusių kultūros paveldo objektus Lietuvoje, dalis 2030 m. sudarys 68 % (2020 m. šis rodiklis sudarė 58 %), padidės gyventojų pasitenkinimas kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybe, taip pat padidės paramą gavusių kultūros ir turizmo objektų lankytojų skaičius.

Žemiau pateikiamos identifikuotų problemos priežasčių sąsajos su galimomis veiklomis bei siekiamu poveikiu.

Paveikslas. Problemos priežasčių, veiklų ir rodiklių sąsajos

III SKYRIUS ALTERNATYVŲ ANALIZĖ

PIRMASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS ALTERNATYVOS

Priemonės veiklomis yra numatoma padidinti įveiktųjų kultūros paveldo objektų dalį, kartu ir jų teikiamų paslaugų prieinamumą gyventojams, nepriklausomai nuo gyventojų gyvenamosios vietos. Tikslus apibūdinimas, susietas su įgyvendinimo teritorija, yra pateikiamas, aprašant kiekvienos atskiros veiklos tikslines grupes. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių pasiskirstymas Lietuvos Respublikos teritorijoje yra nevienodas, todėl regionuose esančių kultūros paveldo objektų įveiklinimas bei aktualizavimas padidintų regionų patrauklumą gyvenimui bei ekonominės veiklos vystymui.

Vykdamas priemonės veiklas, negali būti pažeidžiami esami teritorijų planavimo dokumentų reikalavimai, kurie nustato teritorijų naudojimo pobūdį, tikslą arba kitus apribojimus, susijusius su ekonomine veikla (pvz., Natura2000 teritorijos, kultūros paveldo teritorijos ir kt.).

Problemos apibrėžime vartojama sąvoka „Kultūros paveldo išteklių“ apibūdinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinių dokumente, <http://www.bendrasisplanas.lt/konkretizuotu-sprendiniu-medziaga/>. Kultūros paveldo išteklių – visos KVR registruotos vertybės, suvokiamos kaip bendri kultūros paveldo resursai.

Lietuva nuo 1991 m. yra UNESCO narė, 1992 m. prisijungusi prie Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos. Ratifikuodama šią konvenciją Lietuva įsipareigojo siekti bendro tikslo – nustatyti, apsaugoti, išsaugoti, pristatyti ir perduoti ateities kartoms išskirtinės visuotinės vertės kultūros ir gamtos paveldą³. Lietuvos visuomenė turi būti skatinama pažinti mūsų šalies kultūros paveldą, jo išteklius kaip bendro Europos kultūrinio palikimo, istorijos ir tradicijos dalį bei įvertinti jo unikalumą, glūdintį materialiajame ir nematerialiajame pavelde, etninėje

³ <http://www.bendrasisplanas.lt/konkretizuotu-sprendiniu-medziaga/>

kultūroje. 2004 m. Lietuva ratifikavo Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją, įsipareigodama skatinti bendruomenes saugoti nematerialų kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms.

Prieš suformuluojant alternatyvas, įvertinamos ir žemiau nurodomos galimos veiklos (sudaromas ilgasis veiklų sąrašas) pagal kiekvieną identifikuotą priežastį. Ilgajam veiklų sąrašui įvertinti pasirenkami vertinimo kriterijai nurodyti lentelėje žemiau (naudojama trijų kriterijų vertinimo sistema kokybiniam įvertinimui atlikti). Kiekvienas vertinimo kriterijus yra vertinamas kokybiniu balu nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai). Į trumpąjį veiklų sąrašą yra įtraukiamos visos veiklos, kurioms suteiktų balų skaičius yra 10 arba daugiau balų.

Priežastis	Identifikuotos ir įvertintos galimos veiklos	Poveikis priežastiai	Igyvendinimo greitis	Igyvendinimo aiškumas ir paprastumas	Bendras kokybės balų skaičius
4.6.1.1 Formaliojo ugdymo sistemoje vaikai ir jaunimas nesudominamas kultūros paveldu ir su juo nesupažindinamas	Pažinimo įgūdžių formavimas	3	4	4	11
4.6.1.2. Kultūros paveldo apsaugos specialistų bei tyrėjų profesija bei profesinė veikla jaunimui menkai suprantama ir pažįstama, todėl nėra patraukli profesinė galimybė	Pažinimo įgūdžių formavimas	2	4	4	10
4.6.1.3. Nėra skleidžiamos pozityvios žinios apie kultūros paveldo ekonominę vertę ir praktinius panaudojimo pavyzdžius	Pozityvios žinios apie kultūros paveldą	3	4	4	11
4.6.1.3. Nėra skleidžiamos pozityvios žinios apie kultūros paveldo ekonominę vertę ir praktinius panaudojimo pavyzdžius	Dialogo ir sąmoningumo skatinimas	2	4	5	11
4.6.1.3. Nėra skleidžiamos pozityvios žinios apie kultūros paveldo ekonominę vertę ir praktinius panaudojimo pavyzdžius	Gerosios praktikos gido sukūrimas	2	3	4	9
4.6.1.4. Daliai Lietuvai reikšmingo kilnojamojo kultūros paveldo tebesant užsienyje visuomenei nesudarytos galimybės su juo susipažinti	Kilnojamųjų vertybių sugražinimas fizinėje formoje nuolatiniam eksponavimui	5	1	1	7
4.6.1.4. Daliai Lietuvai reikšmingo kilnojamojo kultūros paveldo tebesant užsienyje visuomenei nesudarytos galimybės su juo susipažinti	Parodyti kilnojamasias vertybes fizinėje formoje laikinai atvežant	5	2	1	8
4.6.1.4. Daliai Lietuvai reikšmingo kilnojamojo kultūros paveldo tebesant užsienyje visuomenei nesudarytos galimybės su juo susipažinti	Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas	3	4	4	11
4.6.2.1.1. Neefektyvus kultūros paveldo objektų vertinimas	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	3	5	5	13
4.6.2.1.2. Trūksta tyrimų ir metodinės pagalbos savininkams	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	2	5	3	10
4.6.2.1.3. Nevyksta visų suinteresuotų pusių dialogas	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	2	5	3	10

4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	2	5	3	10
4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Socialiai atsakinga paveldotvarka (daugiabučių atnaujinimas)	4	2	4	10
4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Socialiai atsakinga paveldotvarka (vienbučių ir dvibučių atnaujinimas)	2	3	3	8
4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (konkursas)	4	4	4	12
4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (valstybės planavimas)	4	3	4	11
4.6.2.2. Nėra subalansuotų ilgalaikių finansinių paskatų sistemos paveldo savininkams ir naudotojams investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (finansinė priemonė)	4	3	3	10
4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (konkursas)	4	4	4	12
4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (valstybės planavimas)	4	3	4	11
4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (finansinė priemonė)	4	3	3	10
4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus	Kultūros kelių kompleksinė plėtra (kuriant maršrutą)	5	2	3	10
4.6.2.3. Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus	Kultūros kelių kompleksinė plėtra (susiejant kultūros objektus pagal jų specifiką)	3	3	3	9
4.6.3.1. Nevykdoma nuolatinė sisteminė kultūros paveldo išteklių būklės, apsaugos ir prevencijos priemonių efektyvumo bei panaudojimo stebėseną	Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas	4	4	4	12
4.6.3.1. Nevykdoma nuolatinė sisteminė kultūros paveldo išteklių būklės, apsaugos ir prevencijos priemonių efektyvumo bei panaudojimo stebėseną	Prevencijos projektų programa	2	4	4	10

4.6.3.1. Nėvykdoma nuolatinė sisteminė kultūros paveldo išteklių būklės, apsaugos ir prevencijos priemonių efektyvumo bei panaudojimo stebėseną	Duomenų atvėrimas	3	5	5	13
4.6.3.2. Kultūros paveldo apskaitos ir žmogiškųjų resursų trūkumai kenkia investicinei aplinkai	Duomenų atvėrimas	3	5	5	13
4.6.3.2. Kultūros paveldo apskaitos ir žmogiškųjų resursų trūkumai kenkia investicinei aplinkai	Tyrėjų ir specialistų rengimas	3	3	4	10
4.6.3.3. Kultūros paveldo apsaugos reguliavimas nėra efektyviai suderintas su teritorijų planavimo, urbanistikos, architektūros, aplinkosaugos ir energetikos, švietimo ir žemės ūkio politika	Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas	4	4	4	12

Įvertinus sprendžiamas problemų priežastis, yra parenkamos į trumpąjį veiklų sąrašą patekusios investicinės, analitinės bei reguliacinės veiklos:

1. Pažinimo įgūdžių formavimas;
2. Pozityvios žinios apie kultūros paveldą;
3. Dialogo ir sąmoningumo skatinimas;
4. Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas;
5. Tvarkybos procedūrų supaprastinimas;
6. Socialiai atsakinga paveldotvarka;
7. Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas;
8. Kultūros kelių aktualizavimas;
9. Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas;
10. Prevencijos projektų programa;
11. Duomenų atvėrimas;
12. Tyrėjų ir specialistų rengimas.

Formuojant alternatyvas, yra įvertinta kiekvienos veiklos įgyvendinimui reikalingų investicijų suma (žr. lentelę žemiau).

Veiklos Nr.	Veiklos pavadinimas	Veiklos tipas	Įgyvendinimo būdas	Finansavimo suma, Eur
INVESTICIJOS				41.000,000
1.	Pažinimo įgūdžių formavimas	Investicinė	Planavimas	240,000
2.	Pozityvios žinios apie kultūros paveldą	Komunikacinė	Planavimas	78,000
3.	Dialogo ir sąmoningumo skatinimas	Komunikacinė	Planavimas	54,000
4.	Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas	Reguliacinė	-	0
5.	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	Analitinė	-	105,000
6.	Socialiai atsakinga paveldotvarka	Investicinė	Konkursas	17.472,000
7.	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas	Investicinė	Konkursas / Finansinė priemonė	21.000,000
8.	Kultūros kelių aktualizavimas	Investicinė	Planavimas	147,000
9.	Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas	Reguliacinė	-	0
10.	Prevencijos projektų programa	Investicinė	Planavimas	1.768,000
11.	Duomenų atvėrimas	Reguliacinė	-	0
12.	Tyrėjų ir specialistų rengimas	Investicinė	Planavimas	136,000

Remiantis šia informacija, esmine veikla yra laikoma veikla „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“. Atitinkamai šios veiklos alternatyvūs intervencijos sprendiniai (tikslinės grupės, projektų vykdytojai bei finansavimo forma) dominuoja visose alternatyvose.

Kitoms veikloms yra suformuoti alternatyvūs intervencijos sprendiniai (tikslinės grupės, projektų vykdytojai, finansavimo apimtis bei finansavimo forma, kaip paaškinta sekančiame skyriuje). Formuluoiant alternatyvas, atsižvelgta į tai, kad teisės aktų nuostatos gali būti keičiamos, taip pat į tai, ar priemonės veiklų įgyvendinimas prisidėtų prie NPP horizontaliųjų principų įgyvendinimo ir kaip tai galėtų būti realizuota.

Formuluojamos šios alternatyvos:

- alternatyva Nr. 1 „Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, minimaliai investuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą“
- alternatyva Nr. 2 „Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, daugiau investuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą“
- alternatyva Nr. 3 „Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, neinvestuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą“
- alternatyva Nr. 4 „Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, neinvestuojant į socialiai atsakingą paveldotvarką“

Veiklos Nr.	Veiklos pavadinimas	Finansavimo suma, Eur			
		Alternatyva Nr. 1	Alternatyva Nr. 2	Alternatyva Nr. 3	Alternatyva Nr. 4
-	-				
Iš viso:		41 000 000	41 000 000	41 000 000	41 000 000
1.	Pažinimo įgūdžių formavimas	240,000	240,000	240,000	240,000
2.	Pozityvios žinios apie kultūros paveldą	78,000	78,000	78,000	-
3.	Dialogo ir sąmoningumo skatinimas	54,000	54,000	54,000	147,000
4.	Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas	0	0	0	0
5.	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	105,000	105,000	105,000	105,000
6.	Socialiai atsakinga paveldotvarka	17.472,000	17.472,000	17.472,000	0
7.	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas	21.000,000	21.000,000	21.000,000	38.604,000
7.1.	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (konkursas)	5.000,000	14.117,647	0	0
7.2.	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas (finansinė priemonė)	0	6.882,353	0	0
7.3.	Kultūros paveldo aktualizavimas (valstybės planavimas)	16.000,000	0	21.000,000	38.604,000
8.	Kultūros kelių aktualizavimas	147,000	147,000	147,000	-
9.	Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas	0	0	0	0
10.	Prevencijos projektų programa	1.768,000	1.768,000	1.768,000	1.768,000
11.	Duomenų atvėrimas	0	0	0	-
12.	Tyrėjų ir specialistų rengimas	136,000	136,000	136,000	136,000

Žemiau pateikiamas kiekvienos veiklos aprašymas, nurodomos tikslinės grupės (į ką nukreiptos priemonės veiklos), projektų vykdytojai, siekiami rezultatai, finansavimo apimtis bei finansavimo forma.

Veikla Nr. 1. Pažinimo įgūdžių formavimas

Aprašymas

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo duomenimis didžiuosiuose miestuose gyvenančių jaunų žmonių, kurių išsilavinimas yra žemesnis nei aukštasis ir kurie dažniau dirba fizinį darbą arba darbo neturi, kultūra nepasiekia, nesudomina, o kaip pagrindinę priežastį, kodėl kultūra nesidomi, jie nurodo „man neįdomu, turiu kitokių interesų“. Beveik trečdalis šio segmento atstovų yra užaugę nepalankiame kultūriniam kontekste, o išsilavinimo trūkumas neleidžia jiems pamėgti kultūrinių veiklų. Kultūros paveldo srities produktais šio segmento atstovai domisi mažiausiai iš visų minėtame tyrime identifikuotų segmentų.

Numatomi papildomi (neįtraukiant į formaliojo ugdymo programas) kultūros paveldo dėstymo kursai mokytojams pagal ugdomas mokinių amžiaus grupes (dabar yra parengtas „pdf“ leidinys, bet nėra aišku, ar mokytojai įsisavinę pateiktą informaciją ir geba ją perteikti / arba paveldo profesionalų „pamokos“ mokyklose). Įgyvendinus veiklą, atsirastų nuoseklumas gilinant žinias apie paveldą, o ugdymo procesas būtų įdomus abiem pusėms.

Tikslinės grupės

Pedagoginiai darbuotojai – 34 681 asmenys 2020-2021 m.
(<https://www.svis.smm.lt/pedagogai/>)

Projektų vykdytojai

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Siekiami rezultatai

Ne mažiau kaip 96 mokymų visose Lietuvos savivaldybėse esantiems pedagogams.

Finansavimo apimtis

240 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis prielaidos, kad 2023-2030 metais kasmet bus organizuoti po 12 kultūros paveldo dėstymo mokymų (iš viso 96 mokymų), kurių kiekvieno vidutinė kaina sudarys 2.500 Eur.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija).

Veikla Nr. 2. Pozityvios žinios apie kultūros paveldą

Aprašymas

Nematerialųjį paveldą puoselėjančioms ir pristatančioms vietos bendruomenėms regionuose sunku užmegzti dialogą su siekiama pritraukti visuomene, trūksta rinkodaros žinių, sukuriant patrauklų pasakojimą apie vietos išteklius bei jį skleidžiant įvairiais kanalais. Pagalba bendruomenėms ir kultūros darbuotojams pasitelkiant profesionaliąją komunikaciją ir rinkodaros įgūdžių stiprinimas yra svarbios nematerialiojo paveldo išsaugojimo priemonės. Pozityvios, pasididžiavimą savo šalimi keliančios informacijos apie kultūros paveldą sklaidos galimybės nėra visapusiškai išnaudojamos. Informavimas ir komunikacija apie kultūros paveldą nėra pritaikytas pagal konkrečių tikslinių (ypač su paveldu menkai

susipažinusių) grupių pasirengimą tokią informaciją priimti bei atskleidžiant kultūros paveldo lauko prieinamumą, galimybes įsitraukti per sėkmingus pavyzdžius. Komunikuojant apie šalies kultūros paveldą ne visada pristatomas jo išskirtinumas bei atskleidžiamos paralelės Europos ir pasaulio istorijos kontekste (pvz. statybos išmoningumas, tam tikro stiliaus ar technikos grynumas, netikėti folkloro raiškos panašumai). Šia veikla numatomos investicijos į bendruomenių (kolektyvai, klubai, būreliai, ansambliai, kurie aktyviai vykdo nematerialiojo paveldo veiklas, verčiasi amatais) renginius bei mokymus siekiant geriau įveikinti socialinės komunikacijos kompetencijas, stiprinant kultūros paveldo svarbą bei pridėtinę vertę.

Tikslinės grupės

Aktyvios bendruomenės (nematerialiojo kultūros paveldo sąvadą įtrauktų vertybių puoselėjimu 45 aktyvios bendruomenės 2021 m.) ir kultūros darbuotojai.

Projektų vykdytojai

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Siekiami rezultatai

- ne mažiau kaip 10 renginių / mokymų
- ne mažiau kaip 24 profesionalaus turinio projektai arba straipsniai

Finansavimo apimtis

78 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

- 2023 m. bus organizuota 10 renginių / mokymų, kurių kiekvieno vidutinė vertė sudarys 5.400 Eur;
- 2023 m. ir 2024 m. kasmet bus parengta po 12 (iš viso 24) projektai arba straipsniai, kurių kiekvieno vidutinė vertė sudarys 1.000 Eur

Veiklos įgyvendinimas nenumatytas alternatyvoje Nr. 4.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 3. Dialogo ir sąmoningumo skatinimas

Aprašymas

Susipriešinimas tarp kultūros paveldo bendruomenių ir investuotojų vystančių projektus kultūros paveldo objektuose ir teritorijose kuria nepalankios investicijoms aplinkos išpūdjį, todėl naujiems investuotojams ryžtis investuoti į kultūros paveldą yra sunku. Pastebimos ir pačių darbus atliekančių specialistų bei juos samdančių vystytojų sąmoningumo spragos, dažnai pasirenkami paprasčiausi, greičiausi ir pigiausi, tačiau su paveldo objekto apsauga ir aukštesniais kokybiniais lūkesčiais nesuderinami darbų atlikimo būdai, medžiagos ir technologijos, tokiu būdu sunaikinimi autentiški elementai ir objekto kultūrinė vertė smarkiai nukenčia.

Dažnai dėl informacijos stokos kultūros paveldo bendruomenės neturi galimybės kokybiškai anksčiausiame etape įsitraukti į paveldo tvarkymo procesus, tai lemia nesuderintą ir nepasitenkinimą keliančią plėtrą bei didina visuomenės (visuotinė, ne tik bendruomenių) nepasitikėjimą naujomis iniciatyvomis.

Sudarant sąlygas nuosekliai vystomų projektų viešinimui, tinkamam suinteresuotos visuomenės informavimui, subalansuotos komunikacijos tarp dažnai susipriešusių pusių vystymui bei skatinant sąmoningumą bus įgalinta visų pusių interesus atliepanti kultūros paveldo apsauga.

Numatomi šie veiksmai:

- suinteresuotos visuomenės švietimas ir ugdymas, pristatant kas yra paveldo objektų įveiklinimas, kokia yra užsienio šalių praktika, kad savarankiškai galėtų atpažinti įgyvendinamų projektų kuriamą vertę – šalia atnaujinto komplekso viso NT kaina kyla, šalia naudojamo ir lankomo pastato saugumas didėja, aplinkiniai pastatai taip pat gali sulaukti investuotojų dėmesio, o gerbūvis sutvarkomas.
- Interaktyvios dirbtuvės paveldo objektuose darbus vykdančiams specialistams (meistrai, statybininkai), įskaitant tuos, kuriems neprivalomas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos atestatas.

Tikslinės grupės

Darbus nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose atliekantys specialistai bei Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2.795.680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis)

Projektų vykdytojai

Lietuvos liaudies buities muziejus.

Siekiami rezultatai

- ne mažiau kaip 6 praktinių mokymų renginiai
- ne mažiau kaip 12 turinio renginių skaičius
- 1 forumas/konferencija

Finansavimo apimtis

54 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

- 2023 m. bus įgyvendinti 6 praktiniai mokymai, kurių kiekvieno vidutinė vertė sudarys 5 000 Eur;
- 2024 m. bus įgyvendinta 12 turinio renginių, kurių kiekvieno vidutinė vertė sudarys 1 000 Eur. ir 1 forumas, kurio vidutinė vertė sudarys 12 000 Eur.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 4. Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas

Aprašymas

Daliai Lietuvai reikšmingo paveldo esant užsienyje visuomenė turi ribotas galimybes su juo susipažinti. Esamas Lietuvai reikšmingų kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių užsienyje sąvadas yra nepritaikytas šiuolaikiniam vartotojui. Techniškai sąvado nebeįmanoma papildyti nauja informacija apie Lietuvai reikšmingas užsienyje esančias kilnojamas kultūros paveldo vertybes, o sukauptų duomenų nėra galimybės atverti sukūriant sąsajas su kitomis kultūros paveldo informacinėmis sistemomis. Komplikuota ir dingusių kilnojamųjų kultūros vertybių užsienyje paieška, nėra susistemintos aktualios ir prieinamos informacijos, kuri galėtų padidinti galimybes susigrąžinti paveldo vertybes, arba bent įsivaizduoti praradimų apimtis. Nėra aiškiai apibrėžto atsakomybių pasiskirstymo tarp kilnojamųjų kultūros vertybių įvežimo ir importo procesuose dalyvaujančių institucijų, todėl turi būti tobulinamas teisinis reguliavimas ir nustatoma visoms dalyvaujančioms šalims aiški tvarka ir eiga.

Atgaivinus Lietuvai reikšmingų kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių užsienyje, sąvadą, kuris šiuo metu yra nepatogus naudoti, riboto prieinamumo (tik su prisijungimu) ir technologiškai pasenęs, Lietuvos ir užsienio lietuvių bendruomenėms bus užtikrinta

galimybė susipažinti su suskaitmeninta informacija apie užsienyje esančias kilnojamasias kultūros paveldo vertybes, taip pat bus sudarytos galimybės lengvam sąvado prieinamumui. Siekiant optimizuoti atskirai esančias duomenų bazines, minėtas sąvadas bus integruojamas į KVR, o tai taip pat užtikrins nuolatinę KPD atliekamą sąvado priežiūrą, duomenų atnaujinimą ir pildymą naujais duomenimis. Sudarytas ir viešinamas dingusių Lietuvos kilnojamųjų kultūros paveldo vertybių sąrašas taip pat edukuos Lietuvos ir užsienio lietuvių bendruomenes apie prarastas-dingusias Lietuvos kilnojamųjų kultūros paveldo vertybes, paskatins domėtis dingusių vertybių istorijomis, galbūt net išitraukti į jų paiešką. Aiškiai susistemintus duomenis apie dingusias kultūros paveldo vertybes ir paskelbus jų sąrašą Kultūros vertybių registre taip pat atsivers platesnės šių vertybių paieškos galimybės ir išaugs tikimybė jas susigrąžinti. Kartu minėtas sąrašas turės teigiamos įtakos asmenims, siekiantiems išgyti kultūros vertybes, kadangi prieš išigijimą bus galima pasitikrinti, ar kultūros vertybės nėra minėtame sąraše (įsivertinti riziką išgyti vogtą vertybę). Parengus Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą (esant poreikiui - poįstatyminius teisės aktus), bus nustatytos aiškesnės procedūros dėl saugaus ir tinkamo kultūros vertybių įvežimo, gražinimo į Lietuvos Respubliką. Pakeitimas taip pat užtikrins sklandesnį bendradarbiavimą tarp institucijų, dalyvaujančių kultūros vertybių paieškos ir gražinimo procesuose.

Tikslinės grupės

Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2.795.680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis)

Projektų vykdytojai

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Siekiami rezultatai

Kultūros vertybių su parengta visuomenės pažinimui vaizdine informacija procentinė dalis 2030 m. - 50%.

Kultūros vertybių vaizdinę informaciją parengs Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos.

Finansavimo apimtis

Šiai reguliacinei veiklai finansavimas nenumatomas.

Finansavimo forma

Šiai reguliacinei veiklai finansavimo forma nenumatoma.

Veikla Nr. 5. Tvarkybos procedūrų supaprastinimas

Aprašymas

Projektavimo ir derinimo procedūros yra ilgos, o vertingi pastatai, kurių būklė sparčiai blogėja turi būti sutvarkyti greitai. Kultūros paveldo pastatų remontas turi būti vykdomas laikantis Paveldo tvarkybos reglamentuose numatytų reikalavimų, tačiau tokiems darbams atlikti dažniausiai pasitelkiama specifinių žinių stokojanti darbo jėga.

Siekiant suvaldyti kultūros paveldo statinių vertingųjų savybių praradimo rizikas, tikslinga parengti pagalbinę priemonę - sprendinių katalogą su techninėmis specifikacijomis ir principiniais brėžiniais bei mazgais. Šis katalogas galėtų būti naudojamas greitam supaprastinto projekto parengimui, atliekant specialiąją ekspertizę. Tokios supaprastintos procedūros galėtų būti taikomos remonto rūšies darbams, nekeičiantiems statinio išvaizdos. Sumažinus KPD darbo apimtį derinant šiuos projektus atlaisvinti resursai būtų panaudojami

intensyvesnei paveldo srityje veikiančių privataus sektoriaus subjektų (ekspertų) priežiūrai ir kontrolei, taip išvengiant jų galimo piktnaudžiavimo).

Numatomi šie veiksmai:

- nefinansinė paskata nekilnojamojo kultūros paveldo valdytojams: suburtos ekspertų grupės parengiamas principinių remonto sprendimų pagal laikmečio technologijas ir medžiagas katalogas (renovacijos katalogas).
- nustatyta supaprastintų tvarkybos projektų tvarka remonto darbams nekeičiantiems išvaizdos.

Tikslinės grupės

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojai (2021 m. pradžioje Lietuvoje buvo įregistruoti 25 728 nekilnojamieji kultūros paveldo objektai)

Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2.795.680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis)

Projektų vykdytojai

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Siekiami rezultatai

Supaprastinta tvarka. Sutrumpėjusi derinimo procedūros trukmė – ne daugiau nei 5 darbo dienos.

Finansavimo apimtis

105 000 Eur

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 6. Socialiai atsakinga paveldotvarka

Aprašymas

Socialiai atsakingos paveldotvarkos programa yra skirta daugiabučių, valstybės saugomų kultūros paveldo objektų gyventojų naštai palengvinti ir paskatinti tvarkybą. Šia programa būtų siekiama prisidėti prie klimato kaitos pasekmių švelninimo prioritetą teikiant kultūros paveldo statinių, kuriems tvarkyti pasirenkami tvarūs sprendimai (autentiškumo išsaugojimas, renkantis klasikinės šilumos išsaugojimo priemonės; aplinkai draugišku būdu pagamintos statybinės medžiagos, kurios pagamintos vietoje, lengvai utilizuojamos; taikomas „zero carbon“ kriterijus).

Tikslinės grupės

Daugiabučiai namai - kultūros paveldo objektai.

Projektų vykdytojai

Daugiabučių kultūros paveldo objektų savininkai

Siekiami rezultatai

Iki 2023 m. pagal programą atnaujinta ne mažiau kaip 160 daugiabučių, valstybės saugomų kultūros paveldo objektų.

Finansavimo apimtis

17 472 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

- a) 2023-2030 m. kasmet numatoma atnaujinti 20 namų, vieno namo atnaujinimo projekto vidutinė vertė – 67 700 Eur. Pagrindiniai darbai - stogų, fasadų, balkonų remontas. Bendras numatomas finansavimas darbų įgyvendinimui – 10 832 000 Eur
- b) darbo vieta programos administravimui. Darbo vietos metinė kaina – 30 000 Eur. Bendras numatomas finansavimas – 240 000 Eur.
- c) numatomas finansavimas palūkanų subsidijoms kasmet – 800 000 Eur. Bendras numatomas finansavimas – 6 400 000 Eur.

Veiklos įgyvendinimas nenumatytas alternatyvoje Nr. 4.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 7. Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas

Aprašymas

2014 – 2020 m. laikotarpio KM administruojamomis ES lėšomis tenkinama tik dalis kultūros paveldo objektų aktualizavimo poreikių. Reikšmingų investicijų reikia kultūros paveldo objektams, kurie yra valstybingumo, tautinio tapatumo simboliai, taip pat objektams, kurie reikšmingi kaip atitinkamų laikotarpių architektūros, istorijos, meno paminklai. Yra daug tvarkytino ir aktualizuotino kultūros paveldo atokesnėse vietovėse (pvz., dvarai). Kultūros ir tautinio paveldo potencialas nėra pakankamai išnaudojamas kuriant Lietuvos kultūros ir turizmo produktus, ugdant gyventojų sąmoningumą, pilietiškumą, tautinę tapatybę, bendruomeniškumą.

Be valstybės planuojamų investicijų į kultūros paveldo objektus, labai svarbu skatinti ir remti privačią ir NVO iniciatyvą tvarkant ir aktualizuojant kultūros paveldo objektus. Ši iniciatyva dažniausiai būna nukreipta į vietos bendruomenėms svarbius kultūros paveldo objektus, kurie tampa kultūros veiklų židiniais, bendruomenės susibūrimo vietomis, skatindamos ir įtraukdamos vietos gyventojus į bendras veiklas, tampa lankytinomis vietomis ir iš toliau atvykstantiems lankytojams. Taip ugdomas bendruomeniškumas, pilietiškumas, tautinės tapatybės suvokimas, mažinama socialinė atskirtis. Svarbu, kad kultūros paveldo objektų aktualizavimo projektų rezultate būtų kuriamos tvarios, ilgalaikės partnerystės tarp valdytojų, savivaldybių, bendruomenių, vietos verslo ir kitų suinteresuotų pusių.

Kultūros paveldo aktualizavimas turi sudaryti sąlygas kultūros paslaugų teikimui iškart po investicijų, nes atsiradus naujiems kultūrinės traukos centras, atsiranda galimybės stiprinti vietos gyventojų sąmoningumą, pilietiškumą, tapatybę. Dėl epideminės situacijos įvedami judėjimo apribojimai dar labiau didino kultūros paslaugų netolygumą, žmonių, ypač socialiai pažeidžiamų, atskirtį, todėl ši investicinė veikla leistų švelninti pandemijos neigiamas pasekmes, nes būtų taikomi darnaus vystymosi bei lygių galimybių visiems principai.

Šia veikla siekiama:

- atnaujinti kultūros paveldo objektus lanksčiai pritaikant įvairių visuomenės grupių poreikiams – įvairioms tarpsektorinėms inovatyvioms socialinėms paslaugoms ir dalyvavimu kultūroje grįstoms socialinės įtraukties veikloms, išnaudojant paveldo kultūros objektų atnaujinimo potencialą vietos ekonominės plėtros didinimui, naujų veiklos sričių ir pajamų šaltinių, verslų ir darbo vietų kūrimui, darnaus turizmo vystymui.
- išsaugoti bei atskleisti vertingąsias paveldo objektų savybes, padidinti susidomėjimą kultūros paveldu, skatinti kultūros paslaugų prieinamumą, įvairovę ir interaktyvumą.
- skatinti kultūros paveldo objektų valdytojus investuoti į kultūros paveldo objektų tvarkybą;
- sukurti tvarų mechanizmą tolimesniam kultūros paveldo objektų aktualizavimui (finansinės priemonės ir į fondus grąžinamos lėšos, privačių lėšų pritraukimas).

Tikslinės grupės

Kultūros paveldo objektų lankytojai, taip pat kultūros paveldo objektų savininkai ir valdytojai

Projektų vykdytojai

Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys – kultūros paveldo objektų savininkai ir / arba valdytojai

Siekiami rezultatai

Ne mažiau nei 24 aktualizuoti kultūros paveldo objektai

Finansavimo apimtis

21 000 000 Eur

Igyvendinimo būdas	Alternatyva Nr. 1	Alternatyva Nr. 2	Alternatyva Nr. 3	Alternatyva Nr. 4
Konkursas	5.000,000	14.117,647	0	0
Valstybės planavimas	16.000 000	0	21.000,000	38.604,000
Finansinė priemonė	0	6.882,353	0	0
Iš viso:	21.000,000	21.000,000	21.000,000	38.604,000

Alternatyvų vertinimo požiūriu, yra laikomasi prielaidos, kad valstybės planavimo būdu galėtų būti įgyvendinami projektai, kurių vykdytojai yra viešieji juridiniai asmenys, o konkurso būdu paraišką subsidijai/dotacijai gauti galėtų pateikti ir privatūs, ir viešieji juridiniai asmenys.

Finansavimo forma

2021-2027 ES struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų skyrimas (dotacija ir /arba finansinė priemonė)

Veikla Nr. 8. Kultūros kelių aktualizavimas

Aprašymas

Aktualizuoti kultūros paveldo objektai dažnai nėra visapusiškai įveikinti (ne tik kultūros, bet ir kitų viešųjų paslaugų teikimui), nesukurta reikalinga nauja infrastruktūra, efektyviam kultūros paveldo objektų panaudojimui kultūros paslaugų teikimui regionuose. Kai kurių aktualizuotų ir visuomenei atvirų kultūros paveldo objektų žinomumas ir lankymas nėra pakankamas dėl per menkos arba nepatrauklios komunikacijos įvairiais kanalais, informacijos užsienio kalba trūkumo. Kultūros paveldo objektuose teikiamos paslaugos turėtų būti labiau populiarinamos visų rūšių turizmo kontekste. Reikalingas įvairiapusis ir integruotas kultūros paveldo atgaivinimas – kompleksinis požiūris į kuriamą turizmo produktą kai šalia visuomenei reikšmingo nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pasiūlomos ir visuomenei reikšmingos nematerialiojo paveldo veiklos.

Šia veikla numatyta investicija į kultūros kelių produktų populiarinimą. Skatinti bendradarbiavimą ir partnerystę tarp skirtingų suinteresuotųjų šalių (viešojo ir privataus sektoriaus, vietinės bendruomenės, vietos savivaldybę).

Tikslinės grupės

Kultūros paveldo objektų, esančių kultūros keliuose, lankytojai;
Į Kultūros kelių maršrutus įtrauktų objektų valdytojai.

Projektų vykdytojai

Sertifikuotų kultūros kelių operatoriai⁴

Siekiami rezultatai

Ne mažiau nei 1 renginys kasmet iki 2030 m.

Finansavimo apimtis

147 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

2023-2030 m. numatoma kasmet planavimo būdu skirti finansavimą naujai sertifikuotų kultūros kelių 9 renginiams (1 renginys kasmet, vidutinė vieno renginio vertė – 16 333 Eur).

Veiklos įgyvendinimas nenumatytas alternatyvoje Nr. 4.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 9. Kultūros paveldo valdysenos optimizavimas

Aprašymas

Sukurtą materialaus kultūros paveldo ir jo apsaugos sistemos teisinį reguliavimą silpnina ir efektyviam jo įgyvendinimui trukdo kultūros paveldo apsaugą reguliuojančių teisės normų nesuderinamumas. Pagrindiniai suderinamumo trūkumai nustatyti tarp Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo bei Lietuvos Respublikos žemės įstatymų. Laikantis tarpusavyje nesuderintų, kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų, dažnai kyla konfliktas tarp kontroliuojančių institucijų, o taip pat ir kultūros paveldo tvarkybą inicijuojančių ir įgyvendinančių subjektų. Iki šiol neparengti UNESCO Pasaulio paveldo vertybių, kurių išsaugojimą turi užtikrinti valstybė, valdymo planai. Parengus Pasaulio paveldo vertybių Valdymo planus, bus užtikrintas vertybių išsaugojimas ilgalaikėje perspektyvoje ir konsoliduotos šiam tikslui susijusios institucijos ir suinteresuotos grupės. Parengus ir patvirtinus Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių, įtrauktų į UNESCO reprezentatyvųjų žmonijos nematerialaus paveldo sąrašą, išsaugojimo veiksmų planus bus užtikrintas kryptingas ir sklandus jų puoselėjimas įtraukiant visas suinteresuotas grupes ir nuosekliai pasiskirsčius atsakomybes.

Numatomi šie veiksmai:

- parengti ir priimti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo projektą – išdėstyti jį nauja redakcija, siekiant efektyvinti kultūros paveldo apsaugą;
- užtikrinti nacionalinio lygmens institucijos materialaus kultūros paveldo apsaugos metodinį vadovavimą ir sukurti konsultavimo mechanizmą;
- užtikrinti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos procesų stebėseną – parengti ir patvirtinti nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos ir kitų paveldosaugos programų vykdymo stebėsenos tvarką;
- pakeisti Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. IV-318 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklių patvirtinimo“;
- parengti ir patvirtinti Nematerialaus kultūros paveldo vertybių, įrašytų į Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą bei tarptautinius UNESCO nematerialaus kultūros paveldo sąrašus, stebėsenos tvarką bei dainų švenčių tradicijos tęstinumo užtikrinimo veiksmų planą;
- parengti ir patvirtinti Lietuvos pasaulio paveldo vietovių valdymo planus;

⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1446f9d0a3d811e9b474d97de297fe08> ; Kultūros kelių Lietuvoje sertifikavimas | Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (lrv.lt) ; Lietuvoje sertifikuoti Kultūros keliai | Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (lrv.lt)

- inicijuoti Žemės mokesčio ir Nekilnojamojo turto įstatymų pakeitimų projektus/pataisas, siekiant užtikrinti efektyvesnę nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą.

Tikslinės grupės

Kultūros paveldo objektų lankytojai;
 Aktyvios bendruomenės (nematerialiojo kultūros paveldo sąvadą įtrauktų vertybių puoselėjimu užsiima 45 aktyvios bendruomenės 2021 m.);
 Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2.795.680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis);
 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai;
 Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojai;
 Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys – kultūros paveldo objektų savininkai ir / arba valdytojai;
 Kultūros paveldo objektų lankytojai;
 Kultūros paveldo tyrėjai, kiti Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo apsaugos specialistai.

Projektų vykdytojai

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Siekiami rezultatai

- Neprižiūrimų kultūros paveldo objektų dalis 2030 m. sudarys ne daugiau kaip 5% nuo visų kultūros paveldo objektų.
- Parengtus valdymo planus turinčios Pasaulio paveldo vietovės Lietuvoje 2030 m. sudarys 100%.

Finansavimo apimtis

Šiai reguliacinei veiklai finansavimas nenumatomas.

Finansavimo forma

Šiai reguliacinei veiklai finansavimo forma nenumatoma.

Veikla Nr. 10. Prevencijos projektų programa

Aprašymas

Nekilnojamojo kultūros paveldo valdytojams ir naudotojams trūksta praktinių kultūros paveldo objektų priežiūros žinių, todėl jie dažnai neatsirenka ką galėtų tvarkyti patys (be projekto ar papildomo leidimo), kaip ir kokius statinio priežiūros darbus galėtų atlikti ir kada. Prevencijos priemonės yra vienos svarbiausių, siekiant išsaugoti kultūros paveldo objektų autentiškumą, o taip pat taupant lėšas dėl gamtos ar žmogaus veiklos atsirandančių pažeidimų likvidavimui. 2019-2022 m. laikotarpiu pasinaudojant Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinio mechanizmo lėšomis buvo sutelkti ekspertiniai ir vadybiniai gebėjimai tiek Kultūros paveldo centre, tiek Kultūros infrastruktūros centre, kurie leidžia efektyvinti prevencijos veiklas ir didinti valdytojų pasiekiamumą. Įgyta patirtis gali būti plėtojama naujomis kryptimis ir vykdant naujas funkcijas. Kultūros paveldo objektų savininkams reikalingos konsultacijos ir praktiniai mokymai, reali praktinė pagalba (apžiūra, laboratoriniai ir kitokie tyrimai, prevencinės priežiūros darbai), nes visa tai padeda atitolinti tvarkybos darbus bei stabilizuoti objekto būklę iki šie darbai bus atlikti. Į teikiamas konsultacijas paveldo objektuose taip pat būtina įtraukti visas suinteresuotas puses, nes tinkamos kompetencijos kuria palankų paveldo apsaugai, autentiškumo išsaugojimui požiūrį ilgalaikėje perspektyvoje. Kultūros paveldo objektų apžiūros metu numatoma parengti

mokomųjų video medžiagos paketus ir tokiu būdu svarbias žinias padaryti labiau prieinamas, skleisti gerąją praktiką nuotoliniu būdu.
Numatoma vykdyti prevencijos projektų programą planiniu būdu.

Tikslinės grupės

Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys – kultūros paveldo objektų savininkai ir / arba valdytojai

Kultūros paveldo objektų lankytojai

Projektų vykdytojai

Kultūros infrastruktūros centras

Siekiami rezultatai

- Parengta ir paviėšinta ne mažiau kaip 56 mokomųjų prevencinės priežiūros darbų video skirtingomis temomis;
- Suorganizuota ne mažiau kaip 15 praktinių mokymų;
- Sukurta prevencinės priežiūros vykdytojų kontaktų platforma.

Finansavimo apimtis

1 768 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

a) 2023-2030 m. bendrai numatoma skirti 1 548 350 Eur (kasmet po 193 500 Eur) planavimo būdu atrenkamams prevencijos programos projektams (vidutiniškai 7 projektai kasmet, vidutinė vieno projekto vertė 27 649 Eur),

b) 2023-2030 m. suorganizuoti 15 praktinių mokymų. Vienų mokymų vidutinė vertė 12 600 Eur. skiriama suma – 189 000 Eur.,

a) iki 2025 m. sukurta prevencinės priežiūros vykdytojų kontaktų platforma, kurios vertė 30 650 Eur.

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Veikla Nr. 11. Duomenų atvėrimas

Aprašymas

Atliktų tyrimų duomenys kaupiami neužtikrinant jų viešo prieinamumo, todėl jų pakartotinis panaudojimas yra sunkiai įgyvendinamas. Atvėrus jau sukauptų ir kasmet naujai atliekamų tyrimų duomenis būtų išvengta tų pačių tyrimų kartojimo, o visuomenė turėtų galimybę įvairiapusiškai pažinti ir gilinti žinias apie kultūros paveldą.

Numatoma veikla - duomenų atvėrimas viešam pažinimui, užtikrinant duomenų tarp IS KPEPIS ir KVR migraciją (KPEPIS įkeliamos ataskaitos perkeliamos į kultūros paveldo objekto anketą registre prie informacijos apie tyrimus).

Tikslinės grupės

Tyrėjai bei Lietuvos Respublikos gyventojai (gyventojų skaičius 2021 m. sudarė 2 795 680 asmenų, pagal Statistikos departamento duomenis)

Projektų vykdytojai

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos

Siekiami rezultatai

Iki 2030 m. viešai prieinamų visuomenei kultūros vertybių fundamentinių ir taikomųjų tyrimų ataskaitų skaičius - ne mažiau nei 200.

Finansavimo apimtis

Šiai reguliacinei veiklai finansavimas nenumatomas.
Veiklos įgyvendinimas nenumatytas alternatyvoje Nr. 4.

Finansavimo forma

Šiai reguliacinei veiklai finansavimo forma nenumatoma.

Veikla Nr. 12. Tyrėjų ir specialistų rengimasAprašymas

Atestuojančioje organizacijoje (Kultūros ministerijoje) nėra sukurtas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatytas atestuojamųjų subjektų kvalifikacijos tobulinimo mechanizmas. Nedidelė dalis už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos (KPD) tarnautojų turi kvalifikaciją patvirtinančius atestatus, būtinas ir naujų darbuotojų ruošimas suteikiant reikiamas žinias funkcijoms vykdyti. Dėl specialistų trūkumo arba užimtumo kyla problemos tyrimų arba tvarkybos paslaugas gauti greitai, kokybiškai ir už konkurencingą kainą, todėl būtini pokyčiai pripažįstant kitų šalių specialistų teisę atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą ir paveldosaugos ekspertizę.

Numatomi veiksmai:

- Sukurti nekilnojamojo kultūros paveldo specialistų kvalifikacijos tobulinimo mechanizmą ir užtikrinti jo tvarumą bei stiprinti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos institucijose dirbančių specialistų kompetencijas.
- parengti ir patvirtinti kultūros ministro įsakymu Europos Sąjungos valstybės narės, Šveicarijos Konfederacijos arba valstybės, pasirašiusios EEE sutartį, piliečių ir kitų fizinių asmenų, kurie naudojami ES teisės aktuose jiems suteiktomis judėjimo teisėmis, turimos teisės atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą ir paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę pripažinimo, išduoto teisės pripažinimo dokumento keitimo, galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir galiojimo panaikinimo tvarkos aprašą.

Tikslinės grupės

Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo apsaugos specialistai ir KPD darbuotojai.

Projektų vykdytojai

Kultūros paveldo ekspertų asociacija

Siekiami rezultatai

Iki 2030 m. atestuota ne mažiau nei 100 kultūros paveldo apsaugos specialistų;
Iki 2030 m. suorganizuoti ne mažiau nei 69 kvalifikacijos kėlimo renginius.

Finansavimo apimtis

136 000 Eur

Finansavimo suma apskaičiuota laikantis šių prielaidų:

a) 2023-2030 m. kasmet numatoma skirti 17 000 Eur kvalifikacijos kėlimo kursų organizavimui (programos parengimui, lektorių atlygiui, kitoms paskaitų/kursų organizavimo sąnaudoms padengti).

Finansavimo forma

Valstybės biudžeto lėšų asignavimų paskyrimas (dotacija)

Žemiau pateikiami projektų atrankos būdai ir vykdytojai pagal kiekvieną priemonės veiklą:

Veiklos Nr.	Veiklos pavadinimas	Veiklos tipas	Įgyvendinimo būdas	Projektų vykdytojai
1.	Pažinimo įgūdžių formavimas	Investicinė	Planavimas	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
2.	Pozityvios žinios apie kultūros paveldą	Komunikacinė	Planavimas	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
3.	Dialogo ir sąmoningumo skatinimas	Komunikacinė	Planavimas	Lietuvos liaudies buitės muziejus
4.	Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas	Reguliacinė	-	LR kultūros ministerija
5.	Tvarkybos procedūrų supaprastinimas	Analitinė	-	LR kultūros ministerija
6.	Socialiai atsakinga paveldotvarka	Investicinė	Konkursas	Daugiabučių kultūros paveldo objektų savininkai
7.	Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas	Investicinė	Konkursas	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys – kultūros paveldo objektų savininkai ir / arba valdytojai
8.	Kultūros kelių aktualizavimas	Investicinė	Planavimas	Kultūros kelio operatorius
9.	Kultūros paveldo valdymo optimizavimas	Reguliacinė	-	LR kultūros ministerija
10.	Prevencijos projektų programa	Investicinė	Planavimas	Kultūros infrastruktūros centras
11.	Duomenų atvėrimas	Reguliacinė	-	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
12.	Tyrėjų ir specialistų rengimas	Investicinė	Planavimas	Kultūros paveldo ekspertų asociacija

ANTRASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS GERIAUSIOS ALTERNATYVOS PASIRINKIMAS

Alternatyvos palyginimas atliekamas sąnaudų ir naudos analizės metodu, siekiant įvertinti ir pagrįsti socialinį-ekonominį priemonės alternatyvų poveikį.

Alternatyvos palyginimas atliekamas naudojant skaičiuoklę, viešai paskelbtą adresu:

<https://www.cpva.lt/data/public/uploads/2022/08/priemoniu-skaiciuokle-v1-1-20220302.xlsm>

Socialinės-ekonominės naudos skaičiavimo prielaidos yra apibūdintos priemonės skaičiuoklės darbalapyje „Prielaidos“ alternatyvos atskiram laikotarpiui. Prielaidos suformuotos, remiantis konversijos koeficientų apskaičiavimo ir socialinio ekonominio poveikio (naudos / žalos) vertinimo metodika patvirtinta Viešosios įstaigos Centrinės projektų valdymo agentūros direktoriaus 2019 m. sausio 2 d. įsakymu Nr. 2019/8-1, Tyrimų ir analizės kultūros sektoriaus istoriniais duomenimis pasitelkiamais aktualiais duomenų šaltiniais.

Naudojant skaičiuoklę apskaičiuojamos ir nurodomos kiekvienos alternatyvos palyginamojo rodiklio (ekonominio naudos ir išlaidų santykio) reikšmės:

Alternatyva	Alternatyvos pavadinimas	Ekonominės naudos ir išlaidų santykis (ENIS)
Alternatyva 1	Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, minimaliai investuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą	2,66
Alternatyva 2	Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, daugiau investuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą	2,73
Alternatyva 3	Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, neinvestuojant į konkurso būdu vykdomą aktualizavimą	2,67
Alternatyva 4	Kultūros paveldo vertybių aktualizavimas, neinvestuojant į socialiai atsakingą paveldotvarką	2,45

Socialinės-ekonominės naudos skaičiavimo prielaidos yra išsamiai apibūdintos priemonės skaičiuoklės darbalapyje „EN“ kiekvienai alternatyvai atskirai laikotarpiui nuo 2023 iki 2042 kalendorinių metų.

Skaičiuoklės darbalapyje „EN“ apskaičiuota laiko sutaupymo vertė veiklai „Tvarkybos procedūrų supaprastinimas“ yra įskaičiuota į ekonominę naudą „Bendra ekonominė nauda (išskyrus infrastruktūros

vystymo veiklų naudą“, kuri yra vienoda nagrinėjamos alternatyvoms Nr. I, Nr. II, Nr. III ir įtraukta į alternatyvų darbalapius. Apskaičiuojant šią ekonominę naudą, numatyta prielaida, kad vieno tvarkybos projekto derinimo procedūroje vidutiniškai dalyvauja 4 asmenys. Šis skaičius apima ir projektus teikiančius asmenis, ir projektus tikrinančius asmenis.

Dėl reinvesticijų poreikio įvertinimo

Remiantis Plėtros programos pažangos priemonės formavimo ir pagrindimo rekomendacijose pateiktomis skaičiuoklės sąvokomis (23 psl.), reinvesticijos yra išlaidos, kurios patiriamos visiškai pakeičiant ilgalaikį turta, į kurį buvo investuotos lėšos. Priemonės ataskaitiniu laikotarpiu (iki 2042 m.) nėra numatoma visiškai pakeisti infrastruktūrą ar jos dalį, sukurtą įgyvendinus veiklą „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“, todėl reinvesticijos nėra numatomos.

Dėl veiklos ir palaikymo sąnaudų bei veiklos pajamų įvertinimo

Veiklai „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“ numatytos veiklos ir palaikymo sąnaudos, laikantis prielaidos, kad vienas papildomas lankytojas generuoja 4 Eur papildomų sąnaudų. Ši prielaida nustatyta ekspertinio vertinimo būdu.

Veiklai „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“ numatytos veiklos pajamos, laikantis prielaidos, kad:

- 1) pajamos turi padengti ir būti orientuotos į sąnaudas,
- 2) projekto vykdytojui turi būti suteikta teisė uždirbti pagrįstą grąžą. Ekspertinio vertinimo būdu nustatytas grąžos dydis sudaro 5 % kasmet.

Veiklai „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“ apskaičiuotos pajamos už bilietus numatytos ir ekonominės naudos apimtyje.

Dėl ekonominės naudos skaičiavimų pagrindimo

Veiklai „Pažinimo įgūdžių formavimas“:

- a) numatytas kursų skaičius (12) kasmet, įvertinus projekto vykdytojų realias galimybes šiuos kursus organizuoti;
- b) numatytas realus planuojamas vieno kurso lankytojų skaičius (50 asmenų), nustatytas priemonės rengėjo ekspertinio vertinimo būdu.
- c) kurso trukmė (16 val.), nustatyta įvertinus būtiną perteikti medžiagą bei turinį.

Veiklai „Pozityvios žinios apie kultūros paveldą“:

- a) numatytas renginių / projektų skaičius 2023 m. - 2024 m. 34, įvertinus projekto vykdytojų realias galimybes šiuos renginius ir projektus organizuoti;
- b) numatytas realus planuojamas vieno renginio lankytojų skaičius (48 asmenų), dalyvių skaičius (100 asmenų), o projektų arba straipsnių peržiūrų srautas ne mažesnis, kaip 1000 asmenų, įvertinus panašių renginių ir projektų įgyvendinimo patirtį.

Veiklai „Dialogo ir sąmoningumo skatinimas“, „Kultūros kelių aktualizavimas“, „Prevencijos projektų programa“:

- a) numatytas renginių / projektų skaičius kasmet, įvertinus projekto vykdytojų realias galimybes šiuos renginius ir projektus organizuoti;
- b) numatytas realus planuojamas vieno renginio dalyvių skaičius (200) bei apsilankymo trukmė (2 val., 2 val. ir 8 val.), įvertinus panašių projektų įgyvendinimo patirtį bei numatomą veiklų trukmę.

Veiklai „Galimybės susipažinti su kultūros paveldu užsienyje sudarymas“:

- a) numatomas susipažinimų su užsienyje esančiomis vertybėmis skaičius nustatytas ekspertinio vertinimo būdu;
- b) susipažinimo trukmė nustatyta, įvertinus numatomą faktinį informacijos, su kuria galima susipažinti, kiekį bei jai apdoroti (perskaityti, įrašyti, nukopijuoti) būtiną laiką.

Veiklos „Socialiai atsakinga paveldotvarka“ ekonominė nauda apskaičiuojama remiantis šiomis prielaidomis:

- a) vieno objekto vidutinis metinis lankytojų skaičius (2000) nustatytas, laikantis prielaidos, kad objekto apžiūrai galėtų būti realiai organizuojama iki 100 ekskursijų per metus (12-14 ekskursijų

per 6 mėnesius šiltesniu metų laiku ir 4 ekskursijos per mėnesį per 6 mėnesius šaltesniu metų laiku), kiekvienoje ekskursijoje dalyvautų apie 20 asmenų;

- b) pagrindiniai objektai – architektūros paveldo vertingąsias savybes turintys daugiabučiai, todėl numatyta apsilankymo trukmė, įskaitant laiką, reikalingą vertingųjų savybių pristatymui, yra 0,25 val. (15 min).

Veiklos „Kultūros paveldo aktualizavimas ir įveiklinimas“ ekonominė nauda apskaičiuojama remiantis šiomis prielaidomis:

- a) bendras numatomas metinis lankytojų skaičius nustatytas, įvertinus 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos stebėsenos rodiklių reikšmes;
- b) pagrindiniai objektai – skirtingas vertingąsias savybes turintys kultūros paveldo objektai (dvarai, sodybos, bažnyčios, kt. pastatai),

todėl numatyta apsilankymo trukmė, įskaitant laiką, reikalingą vertingųjų savybių pristatymui ir apsilankymui pastato viduje, yra 1 val.

Alternatyvų poveikis viešiesiems finansams yra nurodytas lentelėse žemiau.

Alternatyva Nr. 1

Kodas	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Realinė vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynas veiklos srautas (be PVM)	27 603 353	30 997 494
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynas veiklos srautas (be PVM)	-52 982	-86 276
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	283 312	461 346
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-27 373 023	-30 622 424

Alternatyva Nr. 2

Kodas	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Realinė vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynas veiklos srautas (be PVM)	27 594 260	33 437 872
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynas veiklos srautas (be PVM)	70 350	61 937
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	703 832	1 146 046
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-26 820 077	-32 229 889

Alternatyva Nr. 3

Kodas	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Realinė vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynas veiklos srautas (be PVM)	27 415 752	30 691 950
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynas veiklos srautas (be PVM)	0	0
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	0	0
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-27 415 752	-30 691 950

Alternatyva Nr. 4

Kodas	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Realinė vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynas veiklos srautas (be PVM)	26 484 782	28 035 918
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynas veiklos srautas (be PVM)	0	0
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	0	0
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-26 484 782	-28 035 918

Įvertinus poveikį viešiesiems finansams bei palyginamojo rodiklio reikšmes, alternatyva Nr. 2 yra laikytina visuomenei naudingiausia alternatyva.

Remiantis jautrumo analize, reikšmingiausi naudų ir sąnaudų elementai yra šie:

- Investicijų suma veikloms „Socialiai atsakinga paveldotvarka“, „Kultūros paveldo aktualizavimas“.
- Likutinė vertė investicinėms veikloms.
- Vietinio vienadienio lankytojo vidutinės vienos kelionės išlaidos, kurios išreiškia lankytojų pokyčių aktualizavus infrastruktūros objektus.

Visi šie elementai yra laikytini kritiniais kintamaisiais.

Planuojant priemonę, įvertintas poreikis tinkamai apibrėžti tinkamas finansuoti veiklas, siekiant atnaujinti kultūros paveldo objektus lanksčiai pritaikant įvairių visuomenės grupių poreikiams – įvairioms tarpsektorinėms inovatyvioms socialinėms paslaugoms ir dalyvavimu kultūroje grįstoms socialinės įtraukties veikloms, išnaudojant paveldo kultūros objektų atnaujinimo potencialą vietos ekonominės plėtros didinimui, naujų veiklos sričių ir pajamų šaltinių, verslų ir darbo vietų kūrimui, darnaus turizmo vystymui.

Siekama išsaugoti bei atskleisti vertingąsias paveldo objektų savybes, padidinti susidomėjimą kultūros paveldu, skatinti kultūros paslaugų prieinamumą, įvairovę ir interaktyvumą. Taip pat, priemone siekiama skatinti kultūros paveldo objektų valdytojus investuoti į kultūros paveldo objektų tvarkybą užtikrinant paveldo autentiškumo išsaugojimą kuriant pridėtinę vertę bei teigiamą požiūrį ilgalaikėje perspektyvoje. Priemonėje numatyta investicija į kultūros kelių produktų populiarinimą ir kultūros kelių operatorių kompetencijų kėlimą siekiant efektyvinti jų funkcijas. Skatinti bendradarbiavimą ir partnerystę tarp skirtingų suinteresuotųjų šalių (viešojo ir privataus sektoriaus, vietinės bendruomenės, vietos savivaldybė). Investicijos į Socialiai atsakingos paveldotvarkos programą, skirta daugiabučių, valstybės saugomų kultūros paveldo objektų gyventojų naštai palengvinti ir paskatinti tvarkybą. Šia programa siekiama prisidėti prie klimato kaitos pasekmių švelninimo prioritetą teikiant kultūros paveldo statinių, kuriems tvarkyti pasirenkami tvarūs sprendimai (autentiškumo išsaugojimas, renkantis klasikinės šilumos išsaugojimo priemones; aplinkai draugišku būdu pagamintos statybinės medžiagos, kurios pagamintos vietoje, lengvai utilizuojamos; taikomas „zero carbon“ kriterijus).
